

Tom Moring & Andrea Nordqvist (red):

Svenska Medier i Finland

Helsingfors, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet, 2002, 238 p., ISBN 952-10-0350-2, ISSN 1235-0966

Svenskspråkiga medier levererar kontinuerligt nyheter, reportage, kommentarer och underhållning till cirka nio miljoner människor, varav de allra flesta bor i Sverige, eller är svenskar i försakingringen.

Men en betydande minoritet på cirka 300 000 svensktalande mediekonsumenter finns i Finland, där de har ett förbluffande rikt medieutbud på sitt eget modersmål.

Kontrasten är stor när man jämför denna språkliga minoritets mediesituation med förhållandena för finskspråkiga som bosatt sig i Sverige. Medan de senare får hålla till godo med korta nyhetsändringar och enstaka program på udda sändningstider har de svenskspråkiga i Finland ett rikt utbud av press, radio och i viss mån också TV på sitt eget modersmål.

Det är heller inte den svenska situationen som avviker från mönstret, utan den finska. Med några få undantag, som franskspråkiga i Kanada och katalaner i Spanien, lever språkliga minoriteter världen över ofta i mediefattiga miljöer, konstaterar Tom Moring och Ullamaija Kivikuru i inledningskapitlet till den nyligen utkomna boken *Svenska Medier i Finland*, en forskningsrapport från Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors Universitet. En tredje sådan gynnad minoritet är finlandssvenskarna, som möjligen är mest gynnad av alla språkliga minoriteter i Europa.

Svenska Medier i Finland är det andra översiktsverket på kort tid om finlandssvenska medier. För bara ett par år sedan fick den svenskspråkiga publiken tillgång till en tämligen omfattande finländsk presshistoria, i form av Tommila & Salokangas: *Tidningar för alla. Den finländska pressens historia* (Nordicom, 2000.) Även om boken är en bred genomgång av både finsk- och svenskspråkig press, har de finlandssvenska tidningarna där beretts ganska stort utrymme.

Vad Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors nu har gjort är att den tagit ett helhetsgrepp över hela massmediekonsumtionen i den finlandssvenska språkminoriteten. Det finns inlag av tidningshistoria även i detta arbete – författade av Karl Erik Gustafsson och Andrea Nordqvist – men i flertalet kapitel är blicken vänd åt andra hållet. I stället för bakåt har man försökt att se framåt, med utgångspunkt i grundfrågan: hur och hur länge kan den specifikt finlandssvenska mediekulturen överleva?

I hela boken finns en underton av oro för att den finlandssvenska minoriteten ska assimileras av den stora finska majoriteten. Det finns också viss grund för oron. Antalet svenskspråkiga i Finland har sjunkit under 1900-talet, från 350 000 vid seklets början till knappt 200 000 vid dess slut. Minskningen har skett samtidigt som antalet finsktalande under samma tid ökat från 2,5 miljoner till nära 5 miljoner.

En allt större del av finlandssvenskarna lever dessutom i tvåspråkiga hushåll. Det kan vara ett allvarligt problem för svenskspråkiga medier i Finland, om det leder till att den finlandssvenska identiteten löses upp. Andrea Nordqvist noterar i en bred genomgång av medievanorna i de tvåspråkiga hushållen, att finskspråkiga medier inte oväntat är vanligare i dessa familjer än i de rent svenskspråkiga. Men hon noterar också att de svenskspråkiga medierna klarar sig ganska bra i konkurrensen. I regioner som Österbotten och Västra Nyland, där svenskans ställning är stark, är det inte bara rent svenskspråkiga hushåll utan också en mycket stor del av de tvåspråkiga, som prenumererar på svenskspråkiga tidningar.

Hon noterar också att en majoritet av dessa tvåspråkiga hushåll dras åt det svenska snarare än åt det finska, på så sätt att barnen ofta går i svenskspråkig skola och att föräldrarna räknar med att deras barn kommer att ha svenskan som huvudspråk i framtiden.

Mot denna optimism står alltså erfarenheten, att svenskans ställning i Finland försvagats under 1900-talet. Ska de finlandssvenska medierna klara framtiden utan att förvandlas till en språklig kuriositet, krävs sannolikt att både lyckas utnyttja den starka traditionen hos den svenskspråkiga finländska minoriteten, och att de lyckas dra till sig en ung publik genom att vara lika spännande som de finsktalande konkurrenterna.

Ett intressant exempel på det senare är utvecklingen på den finlandssvenska radion, som 1997 gjorde en radikal kanalomläggning, och lyckades fånga in den unga svenskspråkiga publiken till en nyskapad ungdomskanal, Radio Extrem, samtidigt som den mogna publiken förmåddes ratta in den svenska vuxenkanalen Radio Vega, som också rymmer regionala program. Efter denna kanalomläggning steg finlandssvenskarnas lyssning på finlandssvenska

radiokanaler från 90 till 130 minuter per dag, medan lyssnandet på finsk – och rikssvensk – radio sjönk.

Utvecklingen på TV-sidan är inte lika lyckosam. Där är det finskspråkiga program som dominerar tittandet även i svenskspråkiga hushåll. Särskilt svårt har finlandssvensk TV haft att hitta fram till ungdomarna. Svenskspråkiga i åldersgruppen 9-24 år använder bara 3 procent av tittartiden till den finlandssvenska kanalen, konstaterar Tom Moring i bokens slutkapitel.

Men det finns svenskspråkiga program som når ut. Ett exempel från det svenska TV-utbudet är Sportmagasinet, som lyckas nå inte bara den svensktalande publiken, utan också en del finsktalande, skriver Ann-Charlotte Helenius, som intervjuat 94 personer i tvåspråkiga familjer om deras medievanor.

Framgången för Sportmagasinet bygger, menar hon, på att redaktionen gör ett intressant program om sport, inte om finlandssvensk sport. ”Gör bra produkter huvudsakligen på svenska och understryk inte identiteten, den kommer med språket”, uppmanar hon de finlandssvenska programproducenterna.

Ett speciellt problem för finlandssvensk TV är att en stor del av den intresserade befolkningen kan ta in det rikssvenska TV-utbudet, med dess i det här sammanhanget överlägsna resurser. Så är fallet på det nästan helt svenskspråkiga Åland, men också i Österbotten, där en betydande del av den svensktalande befolkningen på fastlandet finns. Med parabolantennernas hjälp kan ytterligare en del av publiken ta in utlandssändningarna från Sveriges Television, som därigenom bjuder en svensktalande publik på sina program, men samtidigt rycker undan matan för dem som arbetar för ökat finskt TV-utbud på svenska.

En orsak till att den finlandssvenska TV:n har problem kan vara bristen på underhållningsprogram. Över huvud taget är populärkulturen den svagaste länken i den finlandssvenska mediebranschen. Där är det bara radion som klarat konkurrensen med det finska utbudet, medan TV-mediet och de tryckta medierna är betydligt svagare.

Nyhetsförmedling på svenska språket är däremot stark i alla mediformerna. En viktig förklaring är Finska notisbyråns tvåspråkiga nyhetservice. Unni Malmgren ger i sitt kapitel om finlandssvenska dagstidningars ekonomi ett exempel på notisbyråns utbud den 24 augusti år 2000, då byrån levererade 350 notiser på finska och 200 på svenska. En service som naturligtvis har stor betydelse, särskilt för de svenskspråkiga tidningar som kämpar i marknadsmässigt underläge mot större, och ibland betydligt större, finskspråkiga lokala konkurrenter.

Vid sidan om nyhetsbyråns svenskspråkiga service, och ett visst statligt presstödet, kan nya ägarförhållanden utgöra något av en livförsäkring för de svagare finlandssvenska medieföretagen. Vid sidan av public service-kanalerna i radio och TV är nästan alla finlandssvenska medier inordnade i tre koncerner: Stiftelsen för Åbo Akademi, Konstsamfundet och HSS Media AB. Koncernbildningarna har i huvudsak skett under 1990-talet, och lett fram till varierande grad av tekniskt och organisatoriskt samarbete. Däremot, konstaterar Unni Malmgren som skrivit kapitlet om dagstidningarnas ekonomi, har det knappast lett fram till något omfattande samarbete redaktionellt.

Av de mer betydelsefulla finlandssvenska tidningarna är det bara *Tidningen Åland* som helt står utanför dessa tre koncernbildningar. I den andra tidningen på ögruppen – *Nya Åland* – har Konstsamfundet en minoritetspost sedan hösten 2001.

Medielandskapet på Åland är i övrigt speciellt på så sätt att medierna där har större konkurrens av svenska rikstidningar än av medier på finska. De båda Åländska lokaltidningarna klarar sig emellertid bra, konstaterar Maria Wasström, som skrivit om ögruppens mediesituation. Nio ålänningar av tio läser regelbundet någon av de båda tidningarna, och hälften av dem läser båda två.

Genomgången av den finlandssvenska minoritetens medievanor i boken *Svenska medier i Finland* är genomgående välskriven och intressant. Någon författare har kanske dragit lite långtgående slutsatser av små statistiska skillnader i de lokala läsvanorna, men för övrigt är boken en utmärkt orientering i den finlandssvenska mediekulturen och dess framtidsförutsättningar.

Förutsättningen för detta projekt om den språkliga minoritetens medievanor i Finland kan också vara värd några rader. Det är inte någon alldeles enkel uppgift för en institution som själv är en del av den finlandssvenska familjen att hålla nödvändig distans till detta studieobjekt. För de finlandssvenska forskarna är det knappast egalt om de finlandssvenska medierna klarar framtiden, eller om de slukas eller konkurreras ut av oftast mycket mer resursstarka finskspråkiga medieföretag. När bokens författare exempelvis skriver om lyckade svenskspråkiga satsningar på radiosidan är det nog därför inte bara fråga om lyckade i meningen framgångsrika, utan också om satsningar som en stor del av det finlandssvenska samhället, inklusive svenskspråkiga högskolan inom Helsingfors universitet, är lyckligt över.

Birger Thölix, tidigare chefredaktör för *Vasa-bladet*, bryr sig inte om att försöka hålla distans el-

ler vara opartisk. Han utnyttjar redaktörens rätt att fritt ge uttryck för en åsikt, och han oroas över tendenser till självgodhet och brist på debatt inom det finlandssvenska lokalsamhället. Den finlandssvenska pressen liknar han vid en skyddad verkstad. Den utmärks menar han av slapp redigering, liknöjd rubriksättning och rutinartat besserwisseri, och en förklaring till detta ser han i det ansiktslösa ägandet genom stiftelser. På samma sätt som koncernbildningarna kan vara livbojar för tidningar i bryderi

kan de verka passiviserande på tidningar som inte behöver stöd. Har han rätt är den finlandssvenska pressen illa ute. På lång sikt är det i så fall bara den Åländska pressen som har framtiden för sig.

Tomas Andersson Odén
JMG
Göteborgs universitet

